

Okul Öncesi Eğitim Ortamlarının Fiziksel, Psikolojik ve Sağlık Özellikleri Açısından Güvenliğinin İncelenmesi¹

Rengin ZEMBAT², Hilal İlknur TUNÇELİ³, Ezgi AKŞİN YAVUZ⁴

Öz

Bu araştırmanın amacı okul öncesi eğitim ortamlarının fiziksel, psikolojik ve sağlık özelliklerinin incelenmesidir. Nicel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz teknikleri kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, İstanbul ilinde yer alan 30 resmi ve özel okul öncesi eğitim kurumu oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen “Okul Öncesi Eğitim Ortamları Güvenliği Kontrol Listesi” kullanılarak 2015-2016 eğitim öğretim yılında toplanmıştır. Kontrol listesi fiziksel, psikolojik, sağlık olmak üzere üç alt boyutu olan 3'lü likert tipi toplam 36 maddeden oluşmaktadır. Kontrol listesi okul ve sınıfların gözlenmesinin yanı sıra öğretmenler, müdürler ve diğer personelle görüşülerek doldurulmuştur. Ölçme aracının kodlayıcılar arası iç tutarlılık katsayısı .85 olarak hesaplanmıştır. Araştırmada katılımcı okulların fiziksel güvenlik kriterlerini %49; psikolojik güvenlik kriterlerini %53, sağlık güvenliği kriterlerini %45 oranında karşıladıkları ve bunun orta düzeyde güvenli olmaya işaret ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Okul öncesi eğitim
Okul ortamı
Fiziksel güvenlik
Psikolojik güvenlik
Sağlık güvenliği

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 03.03.2020
Kabul Tarihi: 14.07.2020
E-Yayın Tarihi: 31.08.2020

¹ Bu araştırma XI. European Conference on Social and Behavioral Sciences (2016) kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Prof. Dr., Maltepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İstanbul, Türkiye renginzembat@maltepe.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-2377-8910>

³ Dr., Sakarya University, Eğitim Fakültesi, Sakarya, Türkiye htunceli@sakarya.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5305-5206>
(Corresponding Author)

⁴ Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Edirne, Türkiye ezgiaksin@trakya.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-9158-7550>

Giriş

Erken çocukluk eğitimi, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin sağladığı imkânlarla, artık yalnızca aile ve anaokullarının vereceği bir eğitim olmanın ötesinde oyuncak firmaları, dijital oyunlar, sosyal medya kanalları gibi alternatif kaynakların da önemli role sahip olduğu bir hal almıştır. Çocukların gelişimlerine uygun olarak tasarlanmış, yapılandırılmış ve düzenlenmiş olan eğitim ortamlarında nitelikli öğretmenlerle gerçekleştirilecek eğitimin kalitesi, çocuklara olabilecek en iyi başlangıcı sağlama açısından önemlidir (Güleş ve Erişen, 2013). İyi tasarlanmış bir bina ve bahçe, çocuklara zengin deneyimler sunan ortam ve öğretmenler, okul, aile, öğretmen işbirliği, huzurlu, sağlıklı, temiz, tehlikelerden uzak ve güvenli bir okul ortamıdır (Burchinal, Magnuson, Powell ve Hong, 2015; Early, ve ark. 2007; Lin ve Magnuson, 2018; Mashburn ve ark., 2008; NAEYC, 2018).

Güvenli okul ortamını tanımlamadan önce güvenlik kavramını bilmek gereklidir. Güvenlik: toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet olarak tanımlanmaktadır (Mwoma v.d., 2018; Türk Dil Kurumu, 2018). Güvenlik geniş kapsamlıdır; bireyin, grubun kendini sakınmasından, devletin, ülkenin korunmasına, kazaların önlenmesine kadar geniş bir alanı kapsamaktadır. Kişilerin güven içinde olmaları, her türlü saldırı, tehdit ve olası kazalara karşı korunması anlamına gelmektedir (Pektaş, 2003; Akt. Kaypak, 2012). Güven içinde olmak ve hissetmek insanlar için önemli bir ihtiyaç olarak Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisinde fizyolojik ihtiyaçlardan sonra ikinci sırada yer almaktadır. İnsan topluluğunun yaşamını sürdürebilmesi için güvende hissetmeye, bir düzene, disipline ve güvene ihtiyacı vardır (Kaypak, 2012). Toplumun en küçük parçası olan ailelerin çocuklarını emanet ettikleri okulların da fiziksel (materyallerin kalitesi, kaza ve tehlikeler, fiziksel alanların tasarımı gibi), sağlık (beslenme, hijyen, toksik unsurlar gibi) ve psikolojik (sosyal duygusal ilişki ve etkileşimler, duygusal destek gibi) bakımdan güven vermesi ve güvenlik konusunda yeterli olması yani güvenli okullar olması gereklidir (Guo, Piasta, Justice ve Kaderavek, 2010; Mwoma, Begi ve Murungi, 2018; NAEYC, 2018).

Güvenli okul, öğrencilerin kendilerini özgürce ifade ettikleri, öğrenmek için çalışırken öğretmenlerin ve diğer görevlilerin kendilerine yardımcı olduğu, kendilerini tehlikeden uzak ve güvende hissettikleri mekanlardır. Bu anlamda güvenli okul, öğrencilerin, öğretmenlerin, ailelerin, çalışanların ve ilgili herkesin kendilerini fiziksel, psikolojik, sağlık ve duygusal bakımdan özgür hissettikleri bir yer olarak nitelendirilebilir (Dönmez ve Güven, 2003; Early, ve ark. 2007; Mwoma, Begi ve Murungi, 2018).

Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde (Resmi Gazete, 2014) öğrencilerin okul ortamındaki güvenliğinden sorumlu kişilerin okul müdürü ve okul müdür yardımcısı olarak belirlemiştir. Yönetmelikte derslik, yemekhane, mutfakın hijyen, organizasyon, aydınlatma ve ısıtmaya ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Gerekli sofraya gereçlerinin olması, içme suyu temizliği, ilk yardım dolabı ve binanın yangından korunmasına yönelik düzenlemeler yer almaktadır. Güvenli okul ortamının sağlanması için her türlü eğitim ve rehberlik çalışmalarının düzenlenmesi önemlidir. Çalışanların ve öğrencilerin fiziksel ve psikolojik şiddetten korunması amacıyla gerekli iletişim sistemleri, kamera gibi düzeneklerden yararlanılması gereklidir (Resmi Gazete, 2014).

Fiziksel güvenlik, okulun konumu, iç ve dış mekan özellikleri, mimarisi, sınıf düzeni ve kullanılan materyalleri içermektedir. Fiziksel ortam; sağlık, duygular ve performans olumlu-olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu yüzden eğitim kurumlarında; öğrenci sayısı, renk uyumu, ısıtma ve aydınlatma, hijyen, güvenlik, sessizlik ve estetik öğelere dikkat edilmelidir. Bu düzenlemeler yoluyla kaza riski en aza indirgenmelidir (Vural, 2004, s.50; Çelik ve Kök, 2007; Özkubat, 2013). İç ve dış mekanların tasarımındaki hata ve eksiklikler ile yanlış kullanım neticesinde çeşitli kazalar meydana gelebilmektedir (Mugo, 2009; Mwoma, Begi ve Murungi, 2018). Okulların fiziksel koşullarına ilişkin bazı standartlar belirlenmelidir (OECD, 2018).

Ülkemiz için okul öncesi eğitimin standartları; eğitim yönetimi, öğretmen-öğrenme süreçleri, destek hizmetleri ve örtük standartları içermekte ve Milli Eğitim Bakanlığı ile UNICEF iş birliği tarafından belirlenmektedir (MEB, 2015). Fiziksel güvenlik, okul binasının fiziksel özellikleri, okul çevresi, acil durum önlemleri, servis araçları ve pansiyonları içermektedir. Korkuluklar, basamak aralıkları, prizler, bina içi yönlendirmeler ve aydınlatma, okul çevresinin diğer yapılara olan mesafe ve konumu standartlar yoluyla tek tek belirlenmiştir. Okul bahçesi için de aynı şekilde okul giriş ve çıkış

kapılarında gerekli güvenlik önlemleri, okul civarında özel trafik düzenlemeleri, bahçe ekipmanlarının bakımı gibi konularda ilgili düzenlemeler yasal olarak yapılmıştır (MEB, 2018).

Sağlık açısından güvenli okullarda sağlık uzmanının görev yaptığı ve gerekli donanımına sahip bir revir olması gerekmektedir. Okul sağlığı hizmetleri, hem öğrencilerin hem de okul personelinin sağlığının değerlendirilmesi ve geliştirilmesini içeren, okul çağındaki çocukların sağlık, psikolojik ve sosyal refahını iyileştirmeye yönelik hizmetlerdir (Özcebe, 2009). Fiziksel alanların aydınlatma, ısıtma ve havalandırması; yiyeceklerin sağlıklı ve besleyici olması; temiz su; mutfak, yemekhane, tuvalet ve diğer alanların antitoksik maddelerle organize edilmiş olması gerekmektedir (California Childcare Health Program, 2018; Midcentral Public Health Service, 2014).

Türkiye’de okulda çocuk sağlığına ilişkin hizmetler; beslenme hizmetleri, hastalıkları kontrol etme, iyileştirme ve önleme; ani gelişen hastalıklar ile yaralanmalara ilk ve acil bakım sağlamayı, sağlıkla ilgili danışmanlığı ve okul beslenme hizmetlerinin sağlığa uygunluğunu içermektedir. Böylelikle çocukların büyüme-gelişme, beslenme ve ağız-diş sağlığı takipleri yapılabilmekte; davranış sorunları ve öğrenme güçlükleri, sosyal problemler, sağlıksız alışkanlıkları, bulaşıcı ve süregen hastalıklar tespiti ve önlenmesine yönelik çalışmalar yürütülebilmektedir. Bu doğrultuda okullarda çalışan destek eğitim personelinin hijyen ve sanitasyon eğitimi almış olması, tuvalet-lavaboların temizlik sıklığına ilişkin düzenlemeler beslenme listelerinin uzmanlarca kontrol edilmesi, beslenme listelerinin aileler ile paylaşılması, gıda hazırlanan ortamların hijyen belgelerinin olması gibi standartlar belirlenmiştir (MEB, 2018; MEB, 2015).

Psikolojik açıdan güvenli sınıf ortamları öğrencilerin bireyselliklerini (düşünceleri, görüşleri, inançları, deneyimleri ve yaratıcılıklarını) ifade ederek risk almak açısından kendilerini rahat hissettikleri ortamlardır (Barrett, 2010). Psikolojik açıdan güvenli hissetme durumu; kişiler arası iletişimde şiddetten uzak durmaya, karşılıklı güvene, kişide ait olma hissine yardımcı olduğu böylelikle ruh sağlığına olumlu destek sağladığını söylemek mümkündür (Baeva ve Bordovskaia, 2015). Psikolojik açıdan güvenli ortamlar bireyin aktif katılımcı olmasını desteklemekte; gün içerisinde yaşadığı çeşitli durumlarda, bireyin içinde bulunduğu durumu optimize etmesini kolaylaştırabilmektedir (Wanless, 2016).

Çocuklara kişisel rehberlik ve danışmanlık yoluyla psikososyal destek sunularak şiddet ve istismarı önlenmelidir (MEB, 2015). Okullarda psikolojik şiddet, saldırganlık ve akran zorbalığının oluşmasını engelleyebilmek için bunlara neden olabilecek risk faktörlerinin belirlenmesi ve gerekli tedbirlerin alınması önemlidir (MEB, 2018). Eğitim kurumlarında okulların psikososyal ortam nitelikleri okulun demokratik ve örgütsel ikliminin de göstergeleridir. Bu anlamda yetişkinlerin çocuklara ve farklılıklarına saygı duydukları, çocukların söz hakkına sahip olduğu, oyun hakkının korunduğu, çocuk-çocuk arasında ve çocuk-yetişkin arasında olumlu ilişkilerin kurulduğu, bağlılığın geliştiği, çocukların öz kontrollerinin desteklendiği ve dezavantajlı çocukların belirlenerek tüm çocukların katılım hakkından faydalandığı ortamların oluşturulması önemlidir (MEB, 2015).

Bireyin temel ihtiyaçlarından olan güvenlik ihtiyacı, çocukların gelişimleri ve ruh sağlıklarının korunmasında önemli role sahiptir (Baeva ve Bordovskaia, 2015). Çocukların psikolojik olarak güvensiz ortamlarda bulunması gelişimlerini kolaylaştıracak çeşitli deneyimlere katılma isteklerini sınırlayacaktır (Wanless, 2016). Güvenli öğrenme çevresi çocuğun fiziksel olarak korunaklı olması yetişkin sorumluluğunda oluşturulan olumlu bir sınıf atmosferi ile sağlanmaktadır (Saltmarsh, Klopper ve Barr, 2009). Okulların, eğitim-öğretim faaliyetlerini etkili bir şekilde gerçekleştirebilmesi için hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin kendilerini güvende hissedecekleri ortamda olmaları gereklidir (Çalık, Kurt ve Çalık, 2011, s.74; Mwoma, Begi ve Murungi, 2018). Güvensiz okullar sadece okulda korku ve huzursuzluk iklimi yaratmakla kalmaz aynı zamanda öğrenme sürecine de engel oluşturur (Hernandez ve Seem, 2004); sınıf içi ve dışında fiziksel mekan tasarımları, eğitim kalitesi ile birlikte çocukların davranışlarını da etkiler (Özkubat, 2013). Eğer öğrenciler güvenlikleri konusunda kaygı duyuyorsa öğrenmesi beklenen şeye yoğunlaşmaları çok zordur. Bu yüzden şiddet, öğrenme ortamını olumsuz etkilemektedir. Bu anlamda, güvenli bir okul ortamının öğrencilerin öğrenmesinin önemli bir ön koşulu olduğu söylenebilir (Çalık, Kurt ve Çalık, 2011, s.74).

Güvenli okul kavramına yönelik ağırlıklı olarak yurt dışı olmak üzere dünya genelinde birçok araştırma ve proje yapılmaktadır. Yurt dışında okul güvenliği konusundan uzmanlaşmış ekiplerden

oluşan denetleme merkezleri bulunmakta, okulları inceleyerek okulların ne düzeyde güvenilir oldukları değerlendirilmektedir (Astor, Benbenishty ve Marachi, 2004; Fein v.d., 2002; Hernández ve Seem, 2004; Morrison, 2007; UNICEF, 2009; Vossekul v.d., 2002). Ülkemizde ise Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Emniyet Müdürlüklerinin işbirliğinde yürütülen “Güvenli Okul Projesi” ile öğrencilerin şiddet, saldırganlık, alkol, uyuşturucular, istismar ve doğal afetler ile kazalara karşı gerekli önlemlerin alınması hedeflenmektedir (Güvenli Okul Projesi, 2017).

Alanyazın incelendiğinde temel ihtiyaçlardan biri olan güvenlik ihtiyacının okul öncesi eğitim ortamlarındaki durumunu fiziksel, psikolojik ve sağlık boyutlarıyla inceleyen araştırmaların nispeten az olduğu belirlenmiştir. Okul öncesi eğitim kurumlarında fiziksel, psikolojik ve sağlık boyutlarında güvenlik düzeyinin incelenmesi bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Çalışma kapsamında yer alan okul öncesi eğitim kurumları fiziksel özellikler açısından güvenli midir?
2. Çalışma kapsamında yer alan okul öncesi eğitim kurumları sağlık özellikleri açısından güvenli midir?
3. Çalışma kapsamında yer alan okul öncesi eğitim kurumları psikolojik özellikler açısından güvenli midir?

Yöntem

Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasının kullanıldığı araştırmada, gerçek durum çalışmasına uygun olarak; araştırma sorularının ve problemlerinin geliştirilmesi, analiz birimlerinin saptanması, çalışılacak durumun belirlenmesi, katılımcıların seçimi, verilerin toplanması ve alt problemlerle ilişkilendirilerek analizi ve yorumlanması aşamaları takip edilmiştir (Glesne, 2015:30; Yıldırım ve Şimşek, 2013: 317).

Çalışma Grubu

Kadıköy, Ataşehir, Üsküdar, Esenler, Küçükçekmece, Zeytinburnu, Şişli, Maltepe, Fatih ilçelerinde yer alan; Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bağımsız ve özel kurum olan 30 okul öncesi eğitim kurumu oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde İstanbul İli'nin toplam ilçe sayısı (40 ilçe) göz önünde bulundurularak; araştırmacıların kolay ulaşabilirliği ilkesi ile ekonomiklik ilkesi doğrultusunda her kıtadan 6 ilçe olmak üzere toplam 12 ilçe belirlenmiştir. Seçilen ilçelerde yer alan okul öncesi eğitim kurum listeleri (resmi/özel anaokulları ve resmi/özel anasınıfları) İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinden temin edilerek; tesadüfi eleman örnekleme yöntemiyle rastgele okullar belirlenmiştir. Belirlenen okullar arasından araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden toplam 30 kurum araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Çalışma grubunu oluşturan okullara ilişkin bilgiler

Okul Türleri	f	%
Resmi Anasınıfları	20	66.66
Resmi Anaokulları	7	23.33
Özel Anasınıfları	3	10
Toplam	30	100

Tablo 1 incelendiğinde araştırmada incelenen okulların %66,66'sının resmi anasınıfları, %23,33'ünün resmi anaokulları ve %10'unun özel anasınıfları olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından ilgili alan yazın taraması sonucu geliştirilen “Okul Öncesi Eğitim Ortamları Güvenliği Kontrol Listesi” kullanılmıştır. Kontrol listesinin oluşturulmasında ulusal ve uluslararası ilgili alan yazın incelenmiş ve ilgili mevzuat ve yönetmelikler göz önünde bulundurularak (Resmi Gazete, 2014; Resmi Gazete, 2015; Resmi Gazete, 2017; MEB, 2015; MEB, 2018); Fiziksel (17 madde), Psikolojik (11 madde), Sağlık (8 madde) alt boyutlarından oluşan ölçme aracı hazırlanmıştır. Ölçme aracında yer alan ifadeler kurumlarda araştırmacı tarafından gözlemlenen özelliklerin yer alıp almaması durumuna göre ilgili mevzuattaki

yapıya benzer olarak 3'lü likert tipi derecelendirme ölçeği olarak hazırlanmıştır. Ölçme aracında yer alan her bir maddedeki ifadeler kurumda gözlemlenen özelliklerin tamamen mevcut, kısmen mevcut, mevcut değil şeklinde derecelendirilmesiyle oluşturulmuştur. Hazırlanan formlar araştırmanın kapsam geçerliliğini sınamak üzere yedi alan uzmanının görüşlerine sunulmuştur. Uzman görüşlerinin ardından gerekli düzenlemeler yapılarak forma son hali verilmiştir.

Okul Öncesi Eğitim Ortamları Güvenliği Kontrol Listesi; ölçme aracını ilk defa gören 2 okul öncesi eğitim uzmanı hakem ile ölçme aracının uygulamalarını yapacak olan araştırmacı tarafından (3 hakem) toplam 10 kurumda; aynı kurum için, aynı zaman diliminde, ayrı olarak kodlanmıştır. Hakemlerin yapmış oldukları bu kodlamalar sonucunda ölçme aracının iç tutarlılık katsayısı .85 olarak hesaplanmıştır. Belirlenen kurumlarda araştırmacı tarafından değerlendirmeler yapılmıştır. Değerlendirmeler ölçme aracının yapısı gereği kurumda yapılan bir tam günlük gözlem ile birlikte bazı maddelerde yer alan ifadelerin öğretmenler, müdürler ve diğer personelle yapılan görüşülmesi sonucunda gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler frekans ve yüzde değerleri hesaplanıp, tablolaştırılarak incelenmiştir. Çalışma grubunu oluşturan kurumlar arasında aldıkları toplam puanların ve ortalama puanların hesaplanmasıyla yapılan değerlendirmeler; gerçek bir yokluk ifadesi taşımamakta, yalnızca bu araştırmanın çalışma grubu için hesaplanan ortalama puanları ifade etmektedir. Araştırmanın sonuçları ilgili mevzuatla karşılaştırılarak bulgulara dönüştürülmüş ve yorumlanmıştır.

Bulgular

Okul öncesi eğitim kurumlarında fiziksel, sağlık ve psikolojik alt boyutlarında güvenlik düzeyinin incelenmesini amaçlayan araştırmadan elde edilen veriler; frekans ve yüzde değerleri hesaplanarak analiz edilmiş ve bulgular araştırma amaçlarına uygun olarak fiziksel, sağlık ve psikolojik boyutlarında tablolaştırılarak sunulmuştur. Buna göre kurumların fiziksel özelliklerine göre incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular tablo 2'de sunulmaktadır.

Tablo 2. Çalışma grubunu oluşturan okulların «Fiziksel Özellik» durumlarına göre dağılımları

Fiziksel Özellikler	Tamamen mevcut		Kısmen mevcut		Mevcut değil		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
1. Sınıftaki tüm dolap, kapı, pencere, masa, merdiven çıkıntıları vb. yerlerin köşe-kenarlarında “kenar koruyucuları” bulunmaktadır.	6	20	9	30	15	50	30	100
2. Sınıfın elektrik prizlerinde koruma kapağı bulunur.	8	26,6	6	20	16	53,3	30	100
3. Sınıfın kapı boşluğunda (menteşe kısmı) parmak koruyucu bulunmaktadır.	3	10	6	20	21	70	30	100
4. Kurumdaki merdivenlerde çocukların güvenliğini sağlayabilecek nitelikte emniyet korkulukları bulunur.	22	73,3	6	20	2	6,6	30	100
5. Kurumda çocukların rahatlıkla kullanabilecekleri büyüklük ve yükseklikte, sabitlenmiş lavabo ve tuvaletler bulunur.	24	80	5	16	1	3,3	30	100
6. Sınıftaki tüm dolaplar, dolap kapakları, çekmeceler, mobilyalar, raflar, panolar ve diğer eşyalar çocukların üzerine düşmeyecek şekilde duvara sabitlenmiştir.	5	16,6	23	76,6	2	6,6	30	100
7. Kurum içi mekanların (sınıfların, koridorların, tuvaletlerin vb.) aydınlatması yeterlidir.	25	83,3	5	16,6	0	0	30	100
8. Okulda ısınma problemi bulunmamaktadır.	24	80	6	20,0	0	0	30	100
9. Sınıfların havalandırılması doğru ve yeterli şekilde sağlanmaktadır.	19	63,3	11	36,6	0	0	30	100
10. Sınıfların yer kaplaması çocuklar için tehlike oluşturmayacak şekilde düzenlenmiştir. (Kaymayan, çok sert olmayan, toksik madde içermeyen uygun malzemelerle.)	16	53,3	11	36,6	3	10	30	100
11. Okulda ve sınıfta özel gereksinimi olan çocuklar için gerekli düzenlemeler yapılmıştır. (Rampa, merdivenler, asansör, görme engelliler için yürüyüş yolu vb.)	5	16,6	8	26,6	17	56,6	30	100
12. Merdiven basamaklarının boyları çocukların gelişim özelliklerine uygun, rahat adım atabilecekleri şekildedir.	17	56,6	10	33,3	3	10,0	30	100
13. Okulun bahçesinde çocukların güvenliğini tehlikeye atabilecek; açık çukur, yüksek rampalar, üzerlerine düşebilecek ağırlıklar vb. bulunmamaktadır.	19	63,3	9	30,0	2	6,6	30	100
14. Okulun olası bir durumda uygulanacak, görünür bir duvara asılı, güncel bir afet planı bulunmaktadır.	13	43,3	2	6,6	15	50,0	30	100
15. Çocuklar okulun afet planından haberdardır; afet tatbikatları yapılır.	10	33,3	13	43,3	7	23,3	30	100
16. Okulun çıkış kapısında ve çevresinde gerekli trafik önlemleri alınmıştır. (Trafik ışıkları, okul geçidi tabelası, yaya geçidi vb.)	22	73,3	6	20,0	2	6,6	30	100
17. Okulun çevresinde çocukların güvenliğini tehdit edecek yapılanmalar bulunmamaktadır. (Kontrolsüz inşaat, güvenlik önlemi alınmamış yol yapım çalışmaları, yüksek sesli müzik çalan eğlence mekanları vb.)	13	43,3	16	53,3	1	3,3	30	100
Toplam	251	49,2	152	29,8	107	20,9	510	100

Tablo 2 incelendiğinde çalışma grubunu oluşturan okulların gerekli fiziksel özelliklere sahip olma durumu %49.2 oranında tamamen mevcut, %29.8 oranında kısmen mevcut, %20.9 oranında mevcut değil olarak belirlenmiştir. Çalışma grubunu oluşturan okulların ısınma ve aydınlatma ile ilgili büyük çoğunlukla eksiklerinin olmadığı (f=25, f=24); ancak kurumların sıklıkla eksikliklerinin bulunduğu durumların kapı menteşeleri, rampalar gibi özel olarak düzenlenmiş alanlar ve elektrik prizleri (f=21, f=17, f=16) gibi çocukları kazalardan korumaya yönelik durumlarla ilgili olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Çalışma grubunu oluşturan okulların «Sağlık Özelliği» Durumlarına Göre Dağılımları

Sağlık Özellikleri	Tamamen mevcut		Kısmen mevcut		Mevcut değil		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
1. Kurumda acil müdahaleler için ilk yardım eğitimi almış personel bulunmaktadır.	4	13,3	9	30,0	17	56,7	30	100
2. Olası kaza ve yaralanma durumlarında ilk yardım müdahalesi yapılabilecek bir revir mevcuttur.	10	33,3	8	26,7	12	40,0	30	100
3. Kurum içi mekanların temizlik ve (sınıflar, lavabolar, tuvaletler, yemekhane, mutfak) hijyenine dikkat edilmektedir.	23	76,7	7	23,3	0	00,0	30	100
4. Çocuklar kendilerini hastalıklardan koruma hakkında bilgi sahibidir.	16	53,3	13	43,3	1	3,3	30	100
5. Çocuklar el yıkama, hapşurduğunda peçete kullanma gibi temel hijyen kurallarını bilir, uygular.	16	53,3	14	46,7	0	00,0	30	100
6. Yemekhanelerin gıda güvenliğine uygun olması için gerekli önlemler alınmıştır.(Son kullanma tarihi uygun, kapalı olarak bekletilen, sağlık açısından zararsız yiyecek ve içeceklerin kullanılması)	16	53,3	9	30,0	5	16,7	30	100
7. Yemek numuneleri her gün düzenli olarak alınır ve saklanır.	16	53,3	7	23,3	7	23,3	30	100
8. Özel gereksinimi olan çocuklar için sınıf ortamında gerekli düzenlemeler yapılmıştır.	8	26,7	12	40,0	10	33,3	30	100
Toplam	109	45,4	79	32,9	52	21,6	240	100

Tablo 3'te çalışma grubunu oluşturan okulların gerekli sağlık özelliklerine sahip olma durumu %45.4 oranında tamamen mevcut, %32.9 oranında kısmen mevcut, %21.6 oranında mevcut değil olarak belirlenmiştir. Çalışma grubunu oluşturan okulların hijyen ve temizlik konusunda çoğunlukla yeterli olduğu (f=16) ancak özellikle revir (f=12) ve ilkyardım eğitimi almış personel bulundurma (f=17) konularında önemli düzeyde eksikleri olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Çalışma grubunu oluşturan okulların «psikolojik özellik» durumlarına göre dağılımları

Psikolojik Özellikler	Tamamen mevcut		Kısmen mevcut		Mevcut değil		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
1. Çocuklar sınıflarında yer alan eşyaları kırmaz ve eşyalara zarar vermezler.	13	43,4	16	53,3	1	3,3	30	100
2. Çocuklar birbirlerine karşı argo, kötü söz kullanmazlar.	12	40,0	15	50	3	10,0	30	100
3. Çocuklar birbirleriyle alay etmez ve birbirlerine ad takmazlar.	10	33,3	18	60	2	6,7	30	100
4. Çocuklar, işbirlikli çalışmalara katılırlar.	11	36,7	18	60	1	3,3	30	100
5. Eğitim öğretim ortamında çocukların benlik algısını ve güvenini zedeleyecek semboller/resimler bulunmamaktadır.	21	70	9	30	0	0	30	100
6. Okul ortamında çocuğun kişiliğine yönelik olumsuz eleştirilere izin verilmemektedir.	30	100	0	0	0	0	30	100
7. Çocuklar duygularını olumlu ifadelerle anlatmaya çaba gösterirler.	17	56,7	12	40	1	3,3	30	100
8. Çocuklar problem durumuyla karşılaştıklarında bunu şiddetle değil; konuşarak çözmeyi denerler.	14	46,7	15	50	1	3,3	30	100
9. Çocuklar birbirlerinin haklarına ve fikirlerine saygı duyar.	10	33,3	19	63,3	1	3,3	30	100
10. Öğretmen çocukların fikirlerine saygı duyar.	14	46,7	16	53,3	0	0	30	100
11. Çocuklar sınıfta ve okulda bulunan özel gereksinimli arkadaşları hakkında bilgi sahibidir ve bu çocuklara karşı olumlu tutumlar sergilerler.	22	73,3	8	26,7	0	0	30	100
Toplam	174	52,7	146	44,2	10	3,0	330	100

Tablo 4'te çalışma grubunu oluşturan okulların gerekli psikolojik özelliklere sahip olma durumu %52.7 oranında tamamen mevcut, %44.2 oranında kısmen mevcut, %3 oranında mevcut değil olarak belirlenmiştir. Çalışma grubunu oluşturan okullarda en yüksek oranda sağlanan psikolojik güvenlik durumu; Okul ortamında çocuğun kişiliğine yönelik olumsuz eleştirilere izin verilmemesidir (f=30). Hiçbir okulda çocukların kişiliğine yönelik olumsuz eleştirilerin yapılmadığı belirtilmiştir. Yine okullarda en yüksek oranda sağlanan koşulların; çocuğun benlik algısı ve güvenini zedeleyecek görseller bulunmaması (f=21) ve çocukların özel gereksinimli arkadaşları hakkında bilgi sahibi olma ve onlara karşı olumlu tutum sergilemeye yönelik düzenlemelerin büyük çoğunlukla yapılması (f=22) olduğu belirlenmiştir. Buna karşın çocukların birbirlerine karşı kötü söz kullanımı, alay etmeleri durumlarında (f=3, f=2) eksiklikler olduğu görülmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Okul öncesi eğitim kurumlarının fiziksel, psikolojik ve sağlık özellikleri bakımından güvenliklerinin incelenmesini amaçlayan bu araştırmanın sonucunda çalışma grubunu oluşturan okulların orta düzeyde güvenli okul özelliklerine sahip oldukları söylenebilir. Araştırmamızın sonucuna göre, çalışma grubunu oluşturan eğitim ortamlarının gerekli fiziksel özelliklere %49 oranında sahip olduğu görülmüştür. Çalışma grubunu oluşturan okulların özellikle kazaları engellemeye yönelik (prizlerin kapaklı olması, kapıların menteşelerinde koruma olması gibi) düzenlemeler, özel gereksinimli çocuklara yönelik fiziksel düzenlemeler ve afet durumlarına yönelik ön hazırlık konusundan eksiklerinin olduğu belirlenmiştir. Alan yazın incelendiğinde okulların fiziksel açıdan güvenli ve yeterli olmasının eğitim-öğretimin kalitesini doğrudan etkilediğine yönelik sonuçlar olduğu görülmektedir (Hannah, 2013; Fullerton ve Guardino, 2010; Çelik ve Kök, 2007; Uludağ ve Odacı, 2002). Alan yazın ve bu araştırmanın sonuçları birlikte ele alındığında okulların fiziksel özelliklerinin mevcut standartlara göre (MEB, 2015) yeniden değerlendirilmesi ve mevcut durumları söz konusu şartları sağlamayan kurumların açılmasına ya da hizmet vermeye devam etmesine izin verilmemesi gerektiği söylenebilir.

Araştırmamızın bulgularına göre, okulların sağlık özelliklere %45 oranında sahip olduğu görülmüştür. Çalışma grubunu oluşturan okullarda özellikle acil durumlarda müdahale edebilecek ilkyardım konusunda uzman bir personel ve revir olmaması ile özel gereksinimli çocuklara yönelik gerekli düzenlemelerin tam olarak sağlanamamış olması genel itibariyle sık rastlanan durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Özel kreş ve gündüz bakım evleri ile çocuk kulüplerinin kuruluş ve işleyişleri hakkındaki yönetmeliğe göre kurumlar gerekli gördükleri durumlarda hemşire, doktor ya da diyetisyen görevlendirebilirler (Resmi Gazete, 2015). Alan yazın incelendiğinde de çocuk sağlığı açısından kurumda okul hemşiresinin bulunmasının acil durumlarda yapılacak doğru ve etkili müdahaleler sayesinde birçok kaybın önüne geçilmesi ayrıca çocukların ve okul personelinin sağlık konusundaki takiplerinin yapılması, çocukların varsa sağlık problemlerinin erken tanınması açısından faydalı olduğu yapılan araştırmalarla da ifade edilmektedir (Council of School Health, 2008; Baysal, Yıldırım ve Bulut, 2005; Morrongoello ve Kiriakou, 2004).

Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuca göre, çalışma grubunu oluşturan okulların sahip olunması beklenen psikolojik güvenlik özelliklerine %53 oranında sahip olduğu görülmüştür. Çalışma grubunu oluşturan okullarda daha az mevcut olan güvenlik özellikleri arasında çocukların argo ifadeler kullanması, duygu ve düşüncelerini şiddet kullanarak ifade etmesi ile ilgili maddelerin olduğu belirlenmiştir. Alan yazın incelendiğinde (Johnson, 2009; Meyer-Adams ve Conner, 2008; Orpinas ve Horne, 2006; Peterson ve Skiba, 2001; Strøm v.d., 2013) okulun psikolojik özelliklerinin çocukların şiddete ve argoya meyilli olmalarında etkili olan tek faktör olmadığı ancak yine de etkili olduğu ifade edilmiştir. Okullardaki şiddet olaylarının sayısı ile okul personeli ve öğrenciler arasındaki ilişkilerdeki yetersizlik, öğrenci mevcudunun fazlalığı, katı kurallar, sıkı disiplin, program seçeneklerinin sınırlı olması, adaletsiz uygulamalar ve öğrenci özgürlüğünün sınırlandırılması ve okullardaki şiddet olayları arasında yüksek düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Miller, 1994; Akt: Yavuzer, 2011). Bununla birlikte okulun sahip olduğu psikolojik özelliklerin öğrencilerin akademik başarıları üzerinde de etkili olduğunu belirten araştırmalar mevcuttur (Johnson, 2009; Meyer-Adams ve Conner, 2008; Orpinas ve Horne, 2006; Peterson ve Skiba, 2001; Strøm v.d., 2013). Buna göre okulların psikolojik güvenlikleri bakımından argo ifadeler kullanma, zorbalık ve şiddetin erken çocukluk eğitiminden itibaren ortak sorunlar olduğu görülmektedir. Çocukların kişilik gelişimleri, benlik algısı ve sosyal gelişimleri

etkileyebileceği düşünülen psikolojik güvensizlikle ilişkili unsurların aynı zamanda okul başarılarını da etkileyebilecek unsurlar olduğunu ifade eden çalışmaların bulunması; esasen öğrenme için ön gerekliliklerden biri olan “iyi oluş” hali üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak, bu araştırmada ele alınan kurumların, çocuklara fiziksel, psikolojik ve sağlık açısından güvenli ve yeterli ortamlar sunmada istenilen, beklenen koşulları yaklaşık olarak yarı yarıya karşıladığı söylenebilir. Buna göre söz konusu okul öncesi eğitim kurumlarının «güvenli eğitim ortamı» sunma düzeylerinin tüm alt boyutlar bakımından istenilen düzeyde olmadığı belirlenmiştir. Hangi yaşta olursa olsun çocuklara güvenli çevre sağlanması, onların gelişimi ve öğrenmesi üzerinde etkilidir (Clapper, 2010; Gayle, Cortez ve Preiss, 2013; Göksoy, Emen ve Aksoy, 2013; Olley, Cohn ve Cowan, 2010; Özdiğer-Arslan ve Savaşer, 2009; Shakeel ve DeAngelis, 2018; Stanley, Juhnke, ve Purkey, 2004). Dolayısıyla okul öncesi eğitim ortamının güvenliği ve koşullarının Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen standartlara uygunluğu bakımından değerlendirilmesi, desteklenmesi ve ihtiyaç olduğu belirlenen iyileştirmelerin yapılması çocukların gelişim ve öğrenmelerinin desteklenmesi bakımından gereklidir. Bu doğrultuda özellikle psikolojik güvenlik kapsamında çocuklar arasında daha sık görüldüğü belirlenen argo ifade kullanımının azaltılması, zorbalığın önlenmesi gibi özel konu başlıklarında öğretmenlere bilgilendirme eğitimleri düzenlenmesinin olumlu katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı, güvenli eğitim ortamları oluşturabilmek için sağlık, sosyal hizmet, emniyet, üniversite, sendika ve sivil toplum kurum ve kuruluşları ile iş birliği yapabilir. Merkezde politika belirleyici ve karar vericilerin, güvenli eğitim ortamları oluşturma ile ilgili aldıkları kararların, okullarda işlevselleştirilememesi ile ilgili nedenler ve uygulamadaki sorunlar araştırılmalıdır. Yönetici ve öğretmenlere, güvenli okul yaklaşım ve tedbirleri konusunda periyodik aralıklarla sürekli eğitim desteği sağlanabilir. Güvenliği artırılmış eğitim ortamlarını oluşturabilmek ve güvenli eğitim ortamını sağlayacak yönetim süreçlerini işletebilmek için bir “Güvenli Okul Modeli” geliştirip, uygulamaya konulabilir. Okul öncesi eğitim kurumlarının güvenliği ile ilgili nitel ve nicel araştırmalar çokça yapılarak araştırma sonuçları işlevsel hale getirilebilir. Okul öncesi eğitim kurumlarında çağın değişen koşullarına göre güncelleştirilen düzenlemelere gidilerek okul öncesi dönem için planlanan yapılaşmalarda fiziksel, psikolojik ve sağlık alanlarında koşulların iyileştirilmesi için kişi, kurum ve kuruluşlar ile işbirliği yapılabilir. Bu konuda mevcut durumun tüm paydaşlarının (çocuklar, öğretmenler, yöneticiler, aileler, diğer kurum çalışanları ile mimarlar, psikologlar, sağlık personeli) fikirleri alınarak koşulların iyileştirilmesi üzere çalışılmalıdır.

Kaynakça

- Astor, R.A., Benbenishty, R., & Marachi, R. (2004). Violence in schools. In P.A. Meares (Ed.), *Social work services in schools* (4th ed., pp. 149-182). Boston: Allyn & Bacon.
- Baeva, I. A. & Bordovskaia, N. V. (2015). The psychological safety of the educational environment and the psychological well-being of Russian secondary school pupils and teachers. *Psychology in Russia: State of the Art*, 8(1), 86-99.
- Barrett, B. J. (2010). Is "safety" dangerous? a critical examination of the classroom as safe space. *The Canadian Journal for the Scholarship of Teaching and Learning*, 1(1), 1-12. DOI: <http://dx.doi.org/10.5206/cjsotl-rcacea.2010.1.9>
- Baysal, S.U., Yıldırım, F. ve Bulut, A. (2005). Çocuk güvenliği yaralanmalardan ve zehirlenmelerden korunma güvenlik kontrol listesi. İstanbul: İstanbul Tıp Fakültesi Basımevi
- Burchinal, M., Magnuson, K., Powell, D., & Hong, S.S. (2015). Early Childcare and education. In Marc. H. Bornstein and Tama Leventhal Eds. *Handbook of Child Psychology and Developmental Science, Vol.4 Ecological Settings and Processes*, seventh edition, p. 223-267. New Jersey: Wiley.
- California Childcare Health Program, (2018). Health and Safety Checklist for Early Care and Education Programs: Based on Caring for Our Children National Health and Safety Performance Standards, Third Edition. Developed by the California Childcare Health Program
- Funded by the UCSF School of Nursing 2014; Updated January, 2018. E. T. 04.01.2019 https://cchp.ucsf.edu/sites/g/files/tkssra181/f/HS_Checklist.pdf
- Clapper, T. C. (2010). Creating the safe learning environment. *PAILAL Newsletter*, 3(2), 1-6.

- Council of School Health (2008). Role of the School Nurse in Providing School Health Services. *American Academy of Pediatrics*, 121(5), 1052-1056. <http://pediatrics.aappublications.org/content/pediatrics/121/5/1052.full.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Çalık, T., Kurt, T. ve Çalık, C. (2011). *Güvenli okulun oluşturulmasında okul iklimi: Kavramsal bir çözümleme*. Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 1(4), 73-84.
- Çelik, M. ve Kök, M. (2007). Okulöncesi eğitim kurumlarında eğitim ortamı ve donanımının önemi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 158-170.
- Dönmez, B. ve Güven, M. (2003). Genel liselerdeki yönetici ve öğretmenlerin okul güvenliğine ilişkin algıları. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 28 (304), 17-26.
- Early, D. M., Maxwell, K. L., Burchinal, M., Alva, S., Bender, R. H., Bryant, D., ..., Zill, N. (2007). Teachers' education, classroom quality, and young children's academic skills: results from seven studies of preschool programs. *Child Development*, 78(2), 558-580.
- Fein, R., Vossekul, B., Pollack, W., Borum, R., Modzeleski, W., & Reddy, M. (2002). Threat assessment in schools: A guide to managing threatening situations and to creating safe school climates. Washington, DC: U.S. Secret Service and Department of Education
- Fullerton, E. K., & Guardino, C. (2010). Teacher and students' perceptions of a modified inclusion classroom environment, *Electronic Journal for Inclusive Education*, 2 (5).
- Gayle, B. M., Cortez, D. & Preiss, R. W. (2013). Safe spaces, difficult dialogues, and critical thinking. *International Journal for the Scholarship of Teaching and Learning*, 7(2), 1-8.
- Glesne, C. (2015). Nitel araştırmayla tanışma (Çev. Elvan Günel). Çev. Ed. Ali Ersoy, Pelin Yalçinoğlu. *Nitel araştırmaya giriş* içinde s. 1-36. 5. Baskı. Ankara: Anı.
- Göksoy, S., Emen, E. ve Aksoy, C. (2013). Okullarda güvenlik sorunu. *Milli Eğitim*, 200,123-139.
- Guo, Y., Piasta, S. B., Justice, L. M. & Kaderavek, J. N. (2010). Relations among preschool teachers' self-efficacy, classroom quality, and children's language and literacy gains. *Teaching and Teacher Education* 26, 1094-1103.
- Güleş, F., ve Erişen, Y. (2013). *Okul öncesi eğitimde fiziksel çevre standartlarını belirleme: paydaş görüşlerine dayalı bir analiz*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Güvenli Okul Projesi (GOP) (2017). Güvenli Okul Projesi (GOP) 2017-2018 Okullarda Güvenli Ortamın Sağlanmasına Yönelik Koruyucu ve Önleyici Tedbirlerin Artırılması İlçe Strateji ve Eylem Planı. Erişim adresi: <http://dosemealti.meb.gov.tr/www/guvenli-okul-projesi/icerik/506>
- Hannah, Ryan, "The Effect of Classroom Environment on Student Learning" (2013). *Honors Theses*. 2375. https://scholarworks.wmich.edu/honors_theses/2375
- Hernandez, T. J. & Seem, S. R. (2004). A Safe school climate: a systemic approach and the school counselor. *Professional School Counseling*, 7(4), 256-262.
- Johnson, S. L. (2009). Improving the school environment to reduce school violence: A review of the literature. *Journal of School Health*, 79, 451-465.
- Lin, Y. C. ve Magnuson, K. A. (2018). Classroom quality and children's academic skills in child care centers: Understanding the role of teacher qualifications. *Early Childhood Research Quarterly*, 42, 215-227.
- Kaypak, Ş. (2012). Güvenlikte yeni bir boyut; çevresel güvenlik. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:8.
- Mashburn, A. J., Pianta, R. C., Hamre, B. K., Downer, J. T., Barbarin, O. A., Bryant, D., ... Howes, C. (2008). Measures of classroom quality in prekindergarten and children's development of academic, language, and social skills. *Child Development*, 79(3), 732-749. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-8624.2008.01154.x>.
- MEB (2015). Okul öncesi eğitim ve ilköğretim kurumları standartları kılavuz kitabı. Yöneticiler, öğretmenler, maarif müfettişleri ve uzmanlar için kavramsal temeller ve uygulama. Milli Eğitim Bakanlığı ve Unicef Raporu. https://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_04/09112933_kurumstandartlarklavuzkitap.pdf
- MEB (2018). Okullarda güvenlik önlemlerinin alınması hakkında genelge. <https://www.ogretmenlericin.com/wp-content/uploads/okullarda-guvenlik-onlemlerinin-alinmasi-2018-10-sayili-genelge.pdf>
- Meyer-Adams, N. & Conner, B. T. (2008). School violence: Bullying behaviors and the psychosocial school environment in middle schools. *Children & Schools*, 30(4), 211-221.
- Midcentral Public Health Service (2014). Health & safety guidelines for early childhood education services. E.T. 04.01.2019 <https://www.midcentraldoh.govt.nz/HealthServices/PublicHealth/healthprotection/Documents/MidCentral>

[%20Public%20Health%20Service%20Health%20and%20Safety%20Guidelines%20for%20ECE%20Services.pdf](#)

- Morrison, B. (2007). *Restoring safe school communities*. Sydney, Australia: Federation
- Morrongiello, B. A., & Kiriakou, S. (2004). Mothers' home-safety practices for preventing six types of childhood injuries: What do they do, and why?. *Journal of Pediatric Psychology*, 29, 285–297.
- Mugo, J. W. (2009). Reported causes of accidents among pre-school children in Westlands division of Nairobi province, Kenya. Unpublished doctoral dissertation. Kenyatta University. <http://irlibrary.ku.ac.ke/handle/123456789/2191>
- Mwoma, T., Begi, N. & Murungi, C. (2018). Safety and security in preschools: A challenge in informal settlements. *Issues in Educational Research*, 28(3), 720-736.
- NAEYC. (2018). NAEYC Early Learning Program Accreditation Standards and Assessment Items. E.T. 04.01.2019 https://www.naeyc.org/sites/default/files/globally-shared/downloads/PDFs/accreditation/early-learning/standards_and_assessment_web.pdf#page=105
- OECD (2018). *Engaging Young Children: Lessons from Research about Quality in Early Childhood Education and Care, Starting Strong*. Paris: OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264085145-en>
- Olley, R. I., Cohn, A. & Cowan, K. C. (2010). Promoting Safe Schools and Academic Success: Moving Your School from Punitive Discipline to Effective Discipline. *Communique*, 39(1),7-8.
- Orpinas, P., & Horne, A. M. (2006). *Bullying prevention: Creating a positive school climate and developing social competence*. Washington, DC, US: American Psychological Association.
- Özcebe H. (2009). Okul Sağlığı. In: Aslan D. (Ed). Halk sağlığı ile ilgili güncel sorunlar ve yaklaşımlar. Ankara Tabip Odası, Ankara, 114-7.
- Özdinçer-Arslan, S. ve Savaşer, S. (2009). Okulda zorbalık. *Milli Eğitim*, 184, 218-227.
- Özkubat, S. (2013). Okul Öncesi Kurumlarında Eğitim Ortamlarının Düzenlenmesi ve Donanım. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 58-66.
- Peterson, R. L., & Skiba, R. J. (2001). Creating school climates that prevent violence. *Clearing House*, 74(3), 155-63.
- Resmi Gazete (2014). Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, sayı: 29072. 26 Temmuz 2014.
- Resmi Gazete (2015). Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik, sayı: 29342. 30 Nisan 2015.
- Resmi Gazete (2017). Millî Eğitim Bakanlığı Kurum Açma, Kapatma ve Ad Verme Yönetmeliği, sayı: 30106. 24 Haziran 2017.
- Saltmarsh, S., Klopper, C. ve Barr, J. (2009). Early childhood safety education: An overview of safety curriculum and pedagogy in outer metropolitan, regional and rural NSW. *Australian Journal of Early Childhood*, 34(4), 31-36.
- Shakeel, M. D., DeAngelis, C. A. (2018). Can private schools improve school climate? Evidence from a nationally representative sample. *Journal of School Choice*, 12(3), 426-445
- Stanley, P. H., Juhnke, G. A., Purkey, W. W. (2004). Using an Invitational Theory of Practice to Create Safe and Successful Schools. *Journal of Counseling & Development*, 82, 302-309.
- Strøm, I. F., Thoresen, S., Wentzel-Larsen, T., & Dyb, G. (2013). Violence, bullying and academic achievement: A study of 15-year-old adolescents and their school environment. *Child Abuse & Neglect*, 37(4), 243-251.
- Türk Dil Kurumu (2018). Büyük Türkçe Sözlük. www.tdk.gov.tr.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 9. Genişletilmiş baskı. Ankara: Seçkin.
- Uludağ, Z. ve Odacı, H. (2002). Eğitim-öğretim faaliyetlerinde fiziksel mekan,*Milli Eğitim Dergisi*, 153-154, 18-36.
- UNICEF. (2009). Schools as Protective Environments In Child Friendly Schools Manual. New York: UNICEF.
- Vossekuil, B., Fein, R., Reddy, M., Borum, R., & Modzeleski, W. (2002). The final report and findings of the Safe School Initiative: Implications for the prevention of school attacks. <https://www2.ed.gov/admins/lead/safety/preventingattacksreport.pdf> adresinden 29.01.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Vural, B. (Ed.). (2004). *Nitelikli Sınıf ve Stresiz Eğitim Ortamı*. (2. Baskı) İstanbul: Hayat.

Wanless, S. B. (2016). Bringing psychological safety to the field of human development: An introduction. *Research in Human Development*, 13, 1–5. (14) (PDF) *The Role of Psychological Safety in Human Development*. Available from: <https://www.researchgate.net/publication/296623430> *The Role of Psychological Safety in Human Development* [accessed Jan 29 2019].

Yavuzer, Y . (2011). Okullarda saldırganlık/şiddet: okul ve öğretmenle ilgili risk faktörleri ve önleme stratejileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 41 (192), 43-61. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/milliegitim/issue/36186/406825>.

Katkısı Olanlar: Araştırmanın başından sonuna katkıları bulunan meslektaşlarımız Fatma KARAGÖZ, Feray YILDIRIM, Huri GÖK, Müge ECİN’e teşekkür ederiz.